

Lojistik Yönetiminin Dış Ticaret Üzerine Etkisinin Literatür Taraması ile İncelenmesi¹

Investigation of The Effect of Logistics Management On Foreign Trade With Literature Review

Nefise Gaye Mahrum Ferik², Meltem Dil Şahin³

¹Bu çalışma "Lojistik Yönetimi Performansının Dış Ticaret Üzerine Etkisi: Türkiye Örneğinde Ekonometrik Bir Analiz" adlı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

²Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, mahrumgaye@gmail.com, Orcid Id: 0000-0002-4363-8149

³Doç. Dr. Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü meltem.sahin@dpu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-0716-1301

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

*Dış Ticaret,
Lojistik Yönetimi,*

Jel Kodları: F10, O20

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: 23/11/2024

Düzeltilme Tarihi: 18/12/2024

Kabul Tarihi: 24/12/2024

ARTICLE INFO

Keywords

*Foreign Trade,
Logistics Management,*

Jel Codes: F10, O20

Article History:

Received: 23/11/2024

Received in revised

form: 18/12/2024

Accepted: 24/12/2024

ÖZET

Araştırmada, lojistik yönetimi ile dış ticaret performansı arasındaki ilişki, literatür tarama yöntemi kullanılarak açıklanmaktadır. Bu kapsamda, lojistik yönetimi ve dış ticaret kavramları açıklanarak, Türkiye'de yapılmış lojistik yönetimi ile dış ticaret performansı arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalara yer verilmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin lojistik yönetiminde yapacağı iyileştirmelerin dış ticaret performansını artırabileceği öngörülmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin stratejik konumunun avantajlarının tam anlamıyla kullanılabilmesi için lojistik altyapısının güçlendirilmesi, demiryolu ve denizyolu taşımacılığının geliştirilmesi, dijitalleşme ve sürdürülebilirlik ilkelerinin lojistik süreçlere entegre edilmesi gerektiği önerilmektedir.

ABSTRACT

In the research, the relationship between logistics management and foreign trade performance is explained using the literature review method. In this context, the concepts of logistics management and foreign trade are explained and studies on the relationship between logistics management and foreign trade performance conducted in Turkey are included. In this regard, it is anticipated that improvements in Turkey's logistics management may increase its foreign trade performance. In addition, it is suggested that to fully utilize the advantages of Turkey's strategic location, the logistics infrastructure should be strengthened, railway and maritime transportation should be developed, and digitalization and sustainability principles should be integrated into logistics processes.

Atf vermek için / To cite: Ferik, N. G. M. & Dil Şahin, M. (2024). Lojistik yönetiminin dış ticaret üzerine etkisinin literatür taraması ile incelenmesi. *İktisadi Araştırmalar Dergisi*, 2 (2):72-78.

GİRİŞ

Lojistik yönetimi, küreselleşen dünyada işletmelerin rekabet avantajını sürdürebilmeleri için hayati bir rol oynamaktadır. Lojistik, hammaddelerin tedarikinden nihai tüketiciye ulaşana kadar olan süreci kapsayan ve değer zincirinin önemli bir parçasını oluşturan bir faaliyet alanıdır. Günümüz ticaret dünyasında, lojistik sadece ürünlerin taşınması veya depolanması ile sınırlı kalmayıp, müşteri taleplerine hızlı ve etkili bir şekilde cevap verebilmek için tedarik zinciri boyunca bütünleşik bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu bağlamda, lojistik yönetiminin etkin bir şekilde uygulanması, işletmelerin operasyonel verimliliğini artırmakta ve küresel pazarlarda rekabet edebilme yeteneklerini güçlendirmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, lojistik yönetimi ve dış ticaret arasındaki ilişki, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından büyük bir öneme sahiptir. Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla Asya, Avrupa ve Orta Doğu arasında stratejik bir köprü görevi görmektedir. Bu avantajlı konum, Türkiye'yi uluslararası ticarete transit bir merkez haline getirme potansiyeline sahip kılmaktadır. Ancak bu potansiyelin tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için lojistik altyapının yeterliliği, taşımacılık modlarının entegrasyonu ve lojistik süreçlerin etkinliği kritik faktörler olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin dış ticaret performansını artırmak ve uluslararası pazarlarda daha rekabetçi bir konuma gelmek için lojistik yönetiminin stratejik bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Lojistik yönetimi ile dış ticaret arasındaki ilişkiyi anlamak, Türkiye'nin uluslararası ticaretteki rolünü güçlendirecek stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Türkiye'nin lojistik yönetimi alanındaki mevcut durumunu analiz etmek ve geleceğe yönelik stratejiler geliştirmek, sadece ekonomik büyüme için değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel ticaretteki rekabet gücünü artırmak için de önemlidir. Bu bağlamda, lojistik yönetimi ile dış ticaret arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak, Türkiye'nin ekonomik ve ticari hedeflerine ulaşmasında kilit bir rol oynayacaktır.

1. LOJİSTİK KAVRAMI VE LOJİSTİK YÖNETİMİNİN TANIMI

Lojistik faaliyetler, ürün ve hizmetlerin son kullanıcılara ulaştırılmasında hayati bir rol oynar ve bu faaliyetler zamanla giderek gelişmektedir. Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre lojistik, çeşitli ürünlerin, hizmetlerin ve bilgilerin başlangıç noktasından varış noktasına kadar etkin ve verimli bir şekilde taşınmasını, depolanmasını ve yönetilmesini ifade eder. Tedarik Zinciri ve Lojistik Yönetimi Organizasyonu (Council of Supply Chain Management Professionals, CSCMP) ise lojistiği, hammadde ve ürünlerin kaynak noktasından tüketim noktasına kadar olan süreçte malzeme, yardımcı hizmetler ve bilgi akışının yönetilmesi olarak daha geniş bir çerçevede tanımlar (Eryürük, 2010, s. 5).

İş dünyası, lojistiği stratejik bir süreç olarak ele alır; bu süreç, maliyetleri optimize ederken anlık ve gelecekteki karlılığı maksimize etmek için ürünlerin ve hizmetlerin tedarik, taşıma ve depolanmasını içerir. Lojistik ayrıca, envanterin zamanlanması ve yerleştirilmesi ile değer yaratır. Şirketler, sipariş yönetimi, envanter, taşıma, depolama, malzeme elleçleme ve paketleme işlemlerini entegre bir şekilde yöneterek tedarik zincirinin sürekliliğini sağlarlar. Bu entegrasyon, tedarik zinciri bağlantılarını güçlendirir ve etkin bir akışı destekler (Bowersox vd., 2002).

Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma Bakanlığı lojistiği, müşteri ihtiyaçlarını karşılamak için ürün ve hizmetlerin başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar planlanan, taşınan, uygulanan ve depolanan süreçler olarak tanımlar. Ekonomi biliminde ise lojistik, kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ürünlerin ve hizmetlerin bir yerden diğer bir yere taşınması süreci olarak tanımlanır ve bu süreç genellikle taşımacılık veya nakliyecilik olarak bilinir. Gelişen iş dünyası ihtiyaçlarına yanıt olarak lojistik, malzeme, bilgi, hizmet ve sermaye akışlarının yönetildiği kapsamlı bir faaliyet alanı olarak öne çıkmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma Bakanlığı, 2011, s. 110).

Şirketlerin faaliyet gösterdiği çevre sürekli değişmektedir. Müşteri memnuniyetini sağlama amacıyla, küresel performans ve organizasyonel entegrasyon açısından müşteri hizmetleri önemli bir gelişme göstermiştir. Ancak en dikkat çekici değişikliklerden biri, zaman yönetiminin işletme yönetiminde kritik bir faktör haline gelmesidir. Günümüzde, ürün döngüleri daha kısa olup, müşteriler ve distribütörler zamanında teslimat beklerken, tüketiciler tercih ettikleri ürün mevcut olmadığında hemen alternatiflere yönelmektedir (Christopher, 1998).

Geçmişte, bir şirketin yetenekleri esas olarak fiziksel ürünlerin işlevselliği ve kalitesiyle ölçülürdü. Günümüzde ise, rekabetçi bir teklifin hizmet içermesi gerekmektedir. Bir şirketin teklifi artık hem ürün hem de hizmeti kapsar ve bu iki bileşenin karışımı işletmeye göre farklılık gösterir. Sunulan hizmetler büyük ölçüde lojistik faaliyetlere dayanır ve fiziksel ürünler, çevreleyen hizmetler kadar önemli hale gelmiştir, çünkü müşteri memnuniyeti ve rekabet için lojistik hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır (Mattsson, 2002).

Lojistik, sürekli yenilenen ve gelişen bir alan olarak tanımlanır (Bowersox vd., 2002). Lojistik yönetiminin ana amacı, işletme faaliyetlerini pazarla bütünleştirirken maliyetleri düşürüp müşterilere daha yüksek hizmet seviyeleri sunmaktır. Christopher'a göre, toplam sistem yaklaşımı kullanıldığında, tedarikçilerin ve müşterilerin ihtiyaçları, işletmenin operasyonel ortamı aracılığıyla malzeme ve bilgi akışlarının koordinasyonu ile karşılanabilir (Christopher, 1998).

Lojistik yönetiminin odak noktası, organizasyon içindeki akışları optimize etmek ve ürün ve bilgi akışı için bütüncül bir plan oluşturmayı amaçlayan bir planlama yaklaşımına sahiptir (Christopher, 1998). Stock ve Lambert, bilginin tedarik zinciri entegrasyonunun anahtarı olduğunu vurgular. Bowersox ve diğerleri, ürün akışının bilgi akışlarından sonra gerçekleştiğini belirtir. Lojistik, tedarik zinciri boyunca malzeme ve bilgi akışını yöneten geniş bir kavramdır (Stock ve Lambert, 2001).

Christopher, lojistiğin firmanın genel bir bakış açısını geliştirmek için bütünleştirici bir kavram olduğunu, ancak öncelikle bir planlama aracı olarak ele alınması gerektiğini ifade eder. Lojistik, tedarik zincirinin envanter taşıma ve yerleştirme işlevlerini ifade ederken, entegre lojistik tedarik zincirini bağlama ve senkronize etme sürecidir ve etkili tedarik zinciri yönetimi için hayati bir rol oynar (Bowersox vd., 2002). Zamanla, lojistik ve tedarik zinciri yönetimi yoluyla maliyet düşürme ve hizmet geliştirme hedeflerine ulaşılabilir (Christopher, 1998). Lojistiğin etkin çalışabilmesi için temel bir tedarik zinciri anlayışına sahip olunması gereklidir. Tedarik zinciri kararları, işletme çerçevesini oluşturur ve lojistik bu çerçeve içinde yer alır (Bowersox vd., 2002).

Lojistik, tedarik zinciri içinde ürün ve hizmet akışının temel kanalıdır. Lojistik ve tedarik zinciri yönetimi terimleri genellikle birbirinin yerine kullanılır, ancak Harrison ve van Hoek'a göre, lojistik tedarik zinciri yönetiminin bir alt kümesidir. Lojistik, toplam sistem görüşünü ve akış odaklı bir yaklaşımı benimserken, tedarik zinciri, iç ve dış müşterilerle tüm zinciri kapsar, bu nedenle lojistik tanımı daha geniş bir bakış açısı gerektirir (Harrison ve van Hoek, 2002).

1.1. Lojistik Yönetiminin Amacı

İnsanların yaşamsal ihtiyaçlarını devam ettirebilmesi adına yapmış oldukları tüketimin tüm aşamalarında lojistik yer almaktadır. Lojistik, nihai tüketiciye doğru ürünü, doğru zamanda ve doğru yerde ulaştırmayı hedefler. Bu hedef doğrultusunda ham maddeden son ürüne kadar olan süreç, tüketicilerin yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından önem taşımaktadır. Taşınan ürün için doğru taşıma yönteminin seçilmesi, tam zamanında teslimatın gerçekleştirilmesi, taraflar arasında doğru bilgi akışının sağlanması, izlenecek güzergâhın doğru ve en kısa olacak biçimde tercih edilmesi ve doğru maliyetlerin çıkarılması da lojistik faaliyetlerinin hedefleri arasında yer almaktadır. Lojistik süreçlerin tam anlamıyla işler hale gelmesi için, taşımacılık alanında bazı hedeflerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu hedefler gerçekleştiğinde, lojistik faaliyetlerin sürekliliği sağlanmış olur. Küresel ekonominin artan ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına mal akışlarının düzenlenmesi, lojistik sektörünün sürekli olarak önem kazanmasına yol açar ve bu sektör, istihdam yaratıcı bir alan olarak ekonomik büyümeyi teşvik eden temel faktörlerden biri haline gelir (Nalçakan, 2008, s. 33; Chu, 2012, s. 101). Ayrıca, ülkelerin ekonomileri hızla geliştiği için lojistik sektörü, ekonomik yapı içinde desteklenen ve önemli bir rol üstlenen bir sektör olarak dikkat çekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, lojistik sektörlerinin gelişimine ve iyileşmesine büyük önem vermektedirler. Bu çerçevede, lojistik sektörünün ekonomik büyümeye katkısı ile ekonomik büyümenin lojistik sektörünü nasıl geliştirdiği arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu söylenebilir (Reza, 2013, s. 119).

2. DIŞ TİCARET PERFORMANSI

Dünya üzerinde bulunan ülkelerin her biri emek, sermaye, doğal kaynak, teknoloji gibi iktisadi girdilere sahip olmalarına ve bu kaynaklarla mal ve hizmet üretmelerine rağmen sahip oldukları kaynaklarla ihtiyaçlarının tamamını karşılayamamakta ve kendi aralarında ticarete yönelmektedirler. Ülkeler arasında birbirinden farklı nitelikte ilişkiler kurulmasına rağmen öteden beri en fazla öne çıkan ilişki, ekonomik ilişkililerdir. Ekonomik ilişkilerin başında ise ülkeler arasında mal alım ve satımına dayalı ilişkiler başka bir deyişle dış ticaret ilk sırada gelmektedir. Bu kapsamda dış ticaret kavramı tanımlanarak, dış ticaret çeşitlerine verilmektedir.

2.1. Dış Ticaret Tanımı

Küresel ölçekte, ekonomi, politika, eğitim ve haberleşme gibi çeşitli alanlarda ülkeler arasında pek çok ilişki mevcuttur. Bu ilişkiler arasında ticari etkileşimler özellikle önemlidir ve genellikle ürün satışı ve alımı şeklinde gerçekleşir. Ticaret, ekonomik bir olgu olarak, malların ve hizmetlerin üretimden son tüketiciye kadar olan sürecini kapsayan bir alışveriş ilişkisidir (Yavuz, 2019, s. 4). Dış ticaret, uluslararası düzeyde gerçekleştirilen ticareti ifade etmek için kullanılan bir kavramdır ve iki şekilde tanımlanabilir: dar anlamda bir ülkenin diğer ülkelere mal satması ve diğer ülkelere mal alması; geniş anlamda ise hem mal hem de hizmet ticaretini kapsar (Takım vd., 2018, s. 9). Malların ülke sınırlarından giriş ve çıkışları görünürde olduğundan ve kayıtları tutulduğundan, dış ticaret kavramı literatürde "görünen işlemler" olarak da isimlendirilirken, uluslararası hizmet ticareti "görünmez işlemler" olarak adlandırılmaktadır (Alkin, 1983, s. 227-228). Dış ticaret temel olarak ticaret kavramı üzerine kurulmuş olup, ticaretin farklı açılarından incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Samuelson'a (1939) göre, ticaret; ürün ve malların üretimden tüketim sürecine kadar olan ekonomik değeri yüksek olan nesnelere alış, satış ve değişimini kapsayan bir süreçtir. Eski zamanlarda takas yöntemiyle gerçekleştirilen bu etkileşimler günümüzde para ile yapılmaktadır (Durukanoğlu, 2008, s. 601).

Seyidoğlu (2007) dış ticareti, kişilerin, kamu ve özel kurumların farklı ülkelerle gerçekleştirdikleri hizmet ve mal alışverişleri olarak tanımlamaktadır. Utkulu (2008) ise dış ticareti iki farklı boyutta ele almaktadır; birincisi mal ticareti diğer adıyla görünen ticaret, ikincisi ise hizmet ticareti, cari işlemler ve yatırım gelir giderleri olarak tanımlanan görünmeyen ticarettir. Aktaş ve Adıgüzel (2017) ise dış ticareti, iki veya daha fazla ülke arasında yapılan mal ve hizmet alışverişi olarak tanımlamışlardır. Uluslararası ticaret, ülkelerin belirli bir mal üretiminde uzmanlaşarak işgücü ve zamandan maksimum fayda sağlamasına olanak tanırken, ölçek ekonomilerini de beraberinde getirir ve yeni buluşların yapılmasına zemin hazırlar (Tomanbay, 2001, s. 47). Artan dış ticaret sayesinde ülkeler, üretim maliyeti yüksek malları işgücü maliyetinin düşük olduğu ülkelerden uygun fiyatlarla edinmekte ve fazla ürettikleri malları dış pazarlara satarak ekonomiye maksimum fayda sağlamaktadırlar (Utkulu, 2008, s. 5). Ayrıca, dış ticaretin artışı, teknoloji transferi ve içselleştirilmesine katkıda bulunurken ülkelerin kaynaklarını daha etkin kullanmalarını da teşvik etmektedir (Kök ve şimşek, 2006, s. 1).

2.2. Dış Ticaret Türleri

Dış ticaret, uluslararası alanda gerçekleştirilen mal alımı ve satımı süreçlerini kapsar ve bu süreçler, ilgili ülkelerin dış ticaret, gümrük ve kambiyo mevzuatlarına tabidir. İthalat ve ihracat işlemleri, genellikle mal bedelinin serbest dövizle ödenmesi ve özel bir mevzuat ayrıcalığı olmaksızın yürütülen normal dış ticaret kapsamında gerçekleşir. Çoğu dış ticaret işlemi bu kategori altında sınıflandırılırken, bazı dış ticaret eşitleri mevcut mevzuata tabi olmadan yürütülmektedir (Yapraklı, 2020, s. 38). Dış ticaret eşitleri kısaca aşağıda açıklanmaktadır.

-Bağlı ticaret, iki ülke arasında yapılan bir anlaşmaya dayanarak, ihracatçının mal bedeli olarak ithalatçı ülkeden serbest döviz dışında farklı bir taahhüt ya da işlem talep etmesiyle gerçekleşir. Genellikle alıcının ithalat bedelini dövizle ödeyemeyeceği durumlarda tercih edilir (Kaya, 2012, s. 85).

-Sınır ticareti ise, kara ya da deniz sınırına sahip ülkeler arasında, bu bölgelerde yaşayan toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan özel anlaşmalar çerçevesinde gerçekleştirilen ticarettir. Bu ticaret türü, gümrük işlemlerinden muaf tutularak daha hızlı ve kolay gerçekleştirilir (Seyidoğlu, 2009, s. 126).

-Transit ticaret, bir ülkeden alınan malların, o ülke veya başka bir ülke üzerinden nc bir ülkeye ihraç edilmesi şeklinde gerçekleşir ve bu işlemler için gümrük beyannamesi gerekmez (Yapraklı, 2020, s. 40).

-Serbest bölge ticareti, bir ülke ile serbest bölge arasında yapılan ve serbest bölgelerde belirlenen ekonomik faaliyetler için çeşitli teşvik ve ayrıcalıklar sağlanan bir dış ticaret türüdür. Serbest bölgeler, uluslararası ticaretin teşvik edildiği, vergi ve gümrük muafiyetleri gibi kolaylıklar sunulan özel ekonomik alanlardır (Acar ve Karakaş, 2017, s. 22). Serbest bölgelerde gerçekleşen sınai ve ticari faaliyetler, evre ülkelere kıyasla daha az mevzuat kısıtlamasıyla yürütülür ve bu durum, bu bölgelerdeki ticari ve sınai gelişmeyi hızlandırır (Tokgöz, 1983, s. 1155).

3. LOJİSTİK YÖNETİMİ İLE Dİş TİCARET İLİşKİSİNE YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI

Lojistik yönetimi, günümüzde dış ticaretin etkinliğini ve verimliliğini artıran en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Lojistik faaliyetlerin, dış ticaret üzerinde yarattığı etki, ekonomik büyüme ve gelişme süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, lojistik yönetimi ve dış ticaret arasındaki ilişkiyi ele alan çok sayıda akademik çalışma, bu iki unsurun karşılıklı etkileşimini inceleyerek ülkelerin ekonomik performansını anlamaya yönelik katkılar sağlamaktadır. Aşağıdaki literatür taramasında, Türkiye’de yapılan araştırmalar incelenmiş ve lojistik yönetiminin dış ticaret üzerindeki etkileri detaylandırılmıştır.

Ateş ve Işık (2010) yapmış oldukları çalışmada, Türkiye’de lojistik sektörün ihracat üzerinde etkisinin olup olmadığını incelemek için 1990-2005 yıllarını kapsayan üçer aylık verilerden yararlanarak bu çalışmayı oluşturmuşlardır. ADF birim kök testi uygulanarak durağanlılık tespit edilmiş ve granger nedensellik testi ile de incelenmiştir. Sonuç olarak lojistik sektörün ihracat üzerinde, kısa dönem aralığında bir ilişki bulunamamış ancak uzun dönemde lojistik sektörü ile ihracat arasında granger nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Tunç ve Kaya’nın (2014) alışmasında, Türkiye’nin lojistik sektörü ile dış ticareti arasındaki etkileri incelenmiştir. Çalışmada, lojistik faaliyetleri temsilen taşımacılık, dış ticareti temsilen ihracat ile ithalat verilerinden yararlanılmıştır. Analiz verileri aylık bazda ele alınarak 1991 ile 2014 yıllarını kapsamaktadır. Lojistik ve dış ticaret ilişkisinin nedenselliği incelenmiş ve Granger Nedensellik Testi yapılmıştır. Yapılan testler sonucunda, Türkiye ekonomisindeki lojistik ile dış ticaret arasında -ithalat ve ihracat- iki yönlü nedensellik ortaya çıkmıştır. Uzun dönemli analize bakıldığı zaman Türkiye ekonomisinde lojistik faaliyetleri temsil eden taşımacılık hacmi ile dış ticaret hacmi arasında eşbütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Pata (2016) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye’de dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemek için 1971 ile 2014 yıllarını kapsayan verileri Toda-Yamamoto, genişletilmiş etki-tepki ve varyans ayrıtırma analizleri ile test etmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde, dış ticarettten ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir ilişkinin olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir nedensellik ilişki söz konusu olduğu sonucuna varılmıştır.

Şimşek ve Yiğit'in (2019) çalışmasında, Orta-Doğu Avrupa ülkeleri ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 ülkenin, ihracata dayalı büyüme hipotezinin, lojistik performansa bağlı olup olmadığını incelemek için Orta-Doğu Avrupa ülkeleri ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 ülkenin, 2010 ile 2016 yıllarını kapsayan verilerinden yararlanılmıştır. Analiz esnasında değişkenlerin dinamik heterojenliğini test etmek için ADF, AR, White testleri uygulanmıştır. Daha sonra IPS panel birim kök testi uygulanmış ulaşılan bulgular birim kök testinden geçtikten sonra statik panel tahmin sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda, lojistik performans ve ihracatın ilgili ülkelerdeki ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, lojistik performanslarda oluşan pozitiflik, ihracata da olumlu etki edeceğinden ekonomik büyüme üzerinde lojistik performansların önemli bir dengeleyici rol aldığı sonucuna varılmıştır.

Güngör, Dursun ve Karaoğlan'ın (2019) yapmış oldukları çalışmada, ülkelerin ekonomik açıdan büyüklüğünü ve lojistik faaliyetlerinin, Akdeniz'e kıyısı olan 15 ülke üzerinde nasıl bir etkinin olduğunu incelemek için 1980 ile 2018 yıllarını kapsayan lojistik performans endeksi ile gayri safi yurtiçi hâsıla değerleri ile panel veri analizi yapılarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, lojistik faaliyetlerinin 15 Akdeniz ülkesinde pozitif bir etkisinin olduğu hatta Türkiye ve Arnavutluk için lojistik performans etkisi ile gayri safi yurtiçi hâsıla arasındaki ilişkinin en yüksek seviye de çıktığı sonucuna varılmıştır.

İncekara'nın (2020) çalışmasında, lojistik sektörde payı en fazla olan ulaştırma harcamaları ile ihracat arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. 1960 ile 2018 yıllarını kapsayan verilerin Granger Nedensellik Testi ve Toda ve Yamamoto ekonometrik modelleri ile incelenerek oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda, ihracat ile ulaştırma harcamaları arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Yurdakul'un (2020) yapmış olduğu çalışmada, lojistik faaliyetlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemek için veriler üçer aylık alınmış ve 1998 ile 2015 yıllarını kapsayan veriler lojistik faaliyetlerin alt dalı olan ulaştırma ve depolama faaliyetleri ile ekonomik büyüme arasında ilişki kurulmak istenmiş ve bu ilişki VAR analizi, Granger Nedensellik Testi, Etki Tepki Fonksiyonları ve Varyans Araştırma Testler yardımıyla incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, elde edilen ampirik bulgular ışığında, ekonomik büyümeden lojistik faaliyetlere doğru bir nedensellik olduğu tespit edilmiştir.

Koca'nın (2021) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'de lojistik faaliyetlerinin dış ticaretin gelişimi üzerine etkisini incelemek için 1990 ile 2019 yıllarını kapsayan mal dengesi, taşımacılık düzeyi ve gayri safi yurt içi hasıla değişkenlerinden yararlanılmış ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek için Birim Kök ve Granger Nedensellik Testleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, lojistik faaliyetlerdeki gelişmelerin dış ticareti pozitif etkilerken, dış ticaretteki gelişmelerin de lojistik faaliyetleri olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Acar Özgün'ün (2021) çalışmasında, OECD ve düşük-orta gelirli ülkelerde lojistik performansın dış ticaret üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu inceleme Dünya Bankası tarafından oluşturulan ve lojistik sektörün ülkeler arasındaki durumlarını karşılaştırmalı olarak değerlendiren Lojistik Performans İndeksi'ne (LPI) ilişkin verileri kapsar. Bu veriler 2007 ile 2018 yıllarını kapsayıp, statik veri analizi kullanılarak ortaya çıkarılmıştır. Çalışma sonucunda, lojistik performansın iki gelir grubundaki ülkeler için ihracat performansı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır. Fakat ithalat üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisini olmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde, lojistik faaliyetler ile ihracat ilişkisinin gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bozdağlıoğlu ve Keşir'in (2022) yapmış oldukları çalışmada, Türkiye'de lojistik sektörünün dış ticarete olan nedenselliğini incelemek için 2000-2020 yıllarını kapsayan aylık verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada nedensellik için VAR modeli oluşturularak varyans ayrıştırması ve etki-tepki analizi yapılmıştır. Sonuç olarak dış ticaretin lojistik taşımacılık türlerinin tamamıyla ve sanayi üretim endeksiyle yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuçta lojistik yönetimi, Türkiye'nin dış ticaret performansı üzerinde doğrudan ve dolaylı birçok etkiye sahiptir. Bu bağlamda, Türkiye'nin dış ticaret politikaları ve lojistik yönetimi uygulamaları, ülkenin ekonomik kalkınmasına ve uluslararası pazardaki rekabet gücüne doğrudan etki etmektedir.

Türkiye, Asya, Avrupa ve Orta Doğu arasında bir köprü görevi gören stratejik bir konuma sahiptir. Bu konum, lojistik yönetiminin etkin bir şekilde kullanılması durumunda Türkiye'ye büyük avantajlar sağlamaktadır. Özellikle transit ticaretin merkezi haline gelme potansiyeli, Türkiye'nin lojistik altyapısının güçlendirilmesiyle daha da artabilir. Ancak, mevcut analizler, bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığını ve lojistik yönetiminin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye'nin stratejik konumunun etkin bir şekilde kullanılması, ülkenin dış ticaret hacmini artırabilir ve ekonomik büyümeye önemli katkılar sağlayabilir.

4. SONUÇ

Lojistik yönetiminin dış ticaret üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla bu konuda Türkiye'de yapılmış araştırmaların sonuçları sunulmuştur. Lojistik yönetiminin ülkelerin dış ticareti üzerinde doğrudan ve dolaylı birçok etkisi bulunmakta olup, özellikle rekabet gücünü artırma ve kalkınmaya destek olma açısından önemlidir.

Türkiye'nin dış ticareti açısından lojistik sektörü ele alındığında lojistik sektörünü oluşturan taşımacılık türlerinin iyileştirilmesi önemli hale gelmektedir. Türkiye'de karayolu taşımacılığı, dış ticaretin bel kemiği olarak kabul edilmektedir. Bu durum, esnekliği ve hızlı teslimat avantajı sayesinde Türkiye'nin dış ticarete rekabet gücünü artırmaktadır. Ancak, karayolu taşımacılığının yoğun kullanımı, çevresel sorunlar ve yüksek maliyetler gibi bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin karayolu taşımacılığında daha sürdürülebilir uygulamalara yönelmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, demiryolu ve denizyolu taşımacılığının daha etkin kullanımı, bu riskleri azaltarak dış ticaretin sürdürülebilirliğine katkıda bulunabilir. Demiryolu ve denizyolu taşımacılığı ise, Türkiye'nin dış ticaretinde henüz tam olarak değerlendirilemeyen iki önemli taşıma modudur. Demiryolu taşımacılığı, özellikle büyük hacimli ve ağır yüklerin taşınmasında maliyet etkin bir çözüm sunarken, denizyolu taşımacılığı, uluslararası ticarete yüksek hacimli yüklerin taşınmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, mevcut analizler, bu taşıma modlarının etkin kullanımının önündeki engelleri de ortaya koymaktadır. Türkiye'nin demiryolu altyapısının yetersizliği ve limanların etkin kullanımındaki zorluklar, bu taşıma modlarının potansiyelini sınırlamaktadır. Bu nedenle, demiryolu ve denizyolu taşımacılığına yönelik yapılacak yatırımlar, Türkiye'nin dış ticaret kapasitesini artırarak sektörel gelişmelere önemli katkılar sağlayabilir.

Taşımacılığa ek olarak dijitalleşme süreci, Türkiye'nin lojistik yönetiminde devrim niteliğinde değişiklikler yaratma potansiyeline sahiptir. Dijital izleme sistemleri, veri analitiği ve yapay zeka tabanlı çözümler, lojistik süreçlerin daha verimli ve izlenebilir hale gelmesini sağlayarak, dış ticaretin etkinliğini artırabilir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası ticaretteki rekabet gücünü artıracak ve ticaret ortakları arasındaki güveni pekiştirecektir. Dijitalleşme ayrıca, gümrük işlemlerinin hızlandırılması ve lojistik süreçlerdeki şeffaflığın artırılması gibi alanlarda da önemli avantajlar sunmaktadır. Türkiye'nin lojistik yönetiminde dijitalleşmeye yapacağı yatırımlar, uzun vadede ekonomik büyümeye ve dış ticaret performansına doğrudan katkı sağlayacaktır.

Günümüzde güncel bir yaklaşım olarak lojistik yönetiminde sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesi de Türkiye'nin dış ticaret performansına hem ekonomik hem de çevresel faydalar sağlayacaktır. Karbon salınımını azaltmaya yönelik politikalar, çevre dostu taşıma modlarının teşvik edilmesi ve enerji verimliliği artırıcı uygulamalar, Türkiye'nin dış ticaret kapasitesini artırırken, aynı zamanda çevresel etkilerin de minimize edilmesine katkı sağlayacaktır. Sürdürülebilirlik, aynı zamanda Türkiye'nin uluslararası ticarete çevre dostu politikalar izleyen ülkelerle olan ilişkilerini güçlendirecek ve Türkiye'nin ticaret ortakları nezdinde pozitif bir imaj oluşturmaya yardımcı olacaktır.

Türkiye'nin lojistik yönetimi alanında yapacağı iyileştirmeler, dış ticaretin ötesinde, ülke içindeki sektörel gelişmelere de önemli katkılar sağlayacaktır. Özellikle üretim sektörleri, lojistik maliyetlerin düşürülmesi ve teslimat sürelerinin optimize edilmesi ile daha rekabetçi hale gelebilir. Bunun yanı sıra, lojistik yönetiminin gelişmesi, Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli işletmelerin uluslararası pazarlara açılmasını kolaylaştıracak ve bu işletmelerin küresel değer zincirine entegrasyonunu hızlandıracaktır. Bu durum, Türkiye ekonomisinin genel yapısına olumlu bir katkı sağlayacak ve uzun vadeli ekonomik büyümeye destek olacaktır. Türkiye'nin dış ticaret performansını artırmak ve lojistik yönetiminin sektörel gelişmelere olan katkısını maksimize etmek için, belirli politika adımlarının atılması gerekmektedir. Bu politikalar, Türkiye'nin lojistik altyapısını güçlendirmek, dijitalleşmeyi teşvik etmek ve sürdürülebilirlik ilkelerini lojistik süreçlere entegre etmek amacıyla stratejik bir çerçeve sunmaktadır.

Gelecekte bu konuda yapılacak araştırmalar için sektörel bazda ülke karşılaştırmaları, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler bazında ya da Düzey2 bölgeleri ele alınarak yapılması önerilebilir. Ayrıca araştırma modeli olarak ileri düzey regresyon analizi kullanılarak farklı yöntemlerle araştırma konusu incelenebilir

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazarlar çalışmaya eşit katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar Özgün D. (2021). Lojistik sektörü performansı ve dış ticaret ilişkisi: OECD ve düşük-orta gelirli ülkeler örneği. Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Muhammed Benli, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, SBE, Bilecik.
- Acar S., Gültekin Karakaş D. (2017). Dünyada ve Türkiye'de serbest bölgeler. Marmara İktisat Dergisi, 1(1), 21-35.
- Aktaş, N. ve Adıgüzel, M. (2017). Türkiye'nin dış ticaret sorunları ve tespiti. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri, 65, 1-17.
- Alkin, E. (1983). Cari işlemler. Ekonomi Ansiklopedisi (s. 228). İstanbul: Paylaş Yayınları.

- Ateş, H., & Işık, E. (2010). Türkiye’de lojistik sektörünün ihracat üzerine etkisi: 1990-2005 dönemi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 60(2), 137-158.
- Bowersox, D., Closs, D., & Cooper, M. (2002). *Supply chain logistics management* (1st ed.). New York: McGraw-Hill.
- Bozdağlıoğlu, S., & Keşir, A. (2022). Türkiye’de lojistik sektörünün dış ticarete olan nedenselliği: 2000-2020 yılları arasındaki VAR analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 14(27), 324-339.
- Christopher, M. (1998). *Logistics and supply chain management* (1st ed.). London: Prentice Hall.
- Chu, Z. (2012). Logistics and economic growth: A panel data approach. *The Annals of Regional Science*, 49(1), 87-102.
- Durukanoğlu, N. (2008). *Dış ticaret dünyası örnek olay ve tablolar* (2. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Eryürük, S. H. (2010). *Tekstil ve konfeksiyon sektörleri arasında etkin lojistik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla bir lojistik merkez yer seçimi ve tasarımı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, Ş., Dursun, E., & Karaoğlu, A. (2019). Lojistik faaliyetlerin Akdeniz ülke ekonomileri ile ilişkisi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 91-106.
- Harrison, A., & van Hock, R. (2002). *Logistics management and strategy* (1st ed.). London: Pearson Education Limited.
- İncekara, B. (2020). Türkiye’de lojistik ve ulaştırma harcamaları ve ihracat ilişkisinin ekonometrik analizi. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 7(2), 166-172.
- Kaya, F. (2012). *Dış ticaret işlemleri*. İçinde Başar, A.B. (Ed.), *Dış ticarete kullanılan ödeme yöntemleri* (s. 89-106), Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Koca, M. (2021). Lojistik sektörünün dış ticaret gelişimi üzerine etkisinin incelenmesi: Türkiye örneği. *Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 40-62.
- Kök, R. ve Şimşek, N. (2006, 15 Nisan). Endüstri-İçerici dış ticaret, patentler ve uluslararası teknolojik yayılım. Erişim Adresi: <https://avesis.deu.edu.tr/yayin/d086d3fd-145b-4a6a-be86-871d9625a598/endustri-ici-dis-ticaret-patentler-ve-uluslararasi-teknolojik-yayilma>
- Mattsson, S. A. (2002). *Logistics management* (1st ed.). London: Lund Studentlitteratur.
- Nalçakan, M. (2008). Ekonomik gelişmelerin demiryolu taşımacılık sektörüne etkisi. Erişim Adresi: <https://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12428/927>
- Pata, Ü. K. (2016). Dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye örneği, 1971-2014. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 42(3), 104-120.
- Reza, M. (2013). The relationship between logistics and economic development in Indonesia: Analysis of time series data. *Jurnal Teknik Industri*, 15(2), 119-124.
- Seyidoğlu, H. (2007). *Uluslararası iktisat: Teori politika ve uygulama* (1. Basım). Güzem Can Yayınları.
- Stock, J., & Lambert, D. (2001). *Strategic logistics management* (1st ed.). London: McGraw-Hill.
- Şimşek, M., & Yiğit, A. (2019). Orta-Doğu Avrupa ülkeleri ve Türkiye’nin lojistik performansının ihracata dayalı büyüme hipotezi üzerine etkisi: 2010-2016 yılları arasındaki panel veri analizi. *Uluslararası Lojistik ve Yönetim Dergisi*, 8(2), 167-180.
- Takım, A. (2018). *Dış ticaret işlemleri* (1. Basım). Bursa: Ekin Basım Yayın Evi.
- Tokgöz, E. (1983). Serbest bölge. *Ekonomi Ansiklopedisi* (s. 1155). İstanbul: Paymaş Yayınları.
- Tomanbay, M. (2001). *Dış ticaret rejimi ve ihracatın finansmanı* (1. Basım). İstanbul: Hatipoğlu Yayınları.
- Tunç, H., & Kaya, M. (2016). Türkiye’de Lojistik Sektörünün Gelişmesinde Dış Ticaretin Rolü Üzerine Bir Nedensellik Analizi. *Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi*, 7(14), 58-65.
- Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma Bakanlığı. (2011, 12 Aralık). Türkiye ulaşım ve iletişim stratejisi hedef 2023. Erişim Adresi: http://www.sp.gov.tr/upload/xsptemelbelge/files/93c5y+turkiye_ulasim_veiletisim_stratejisi.pdf
- Utkulu, U. (2008). *Türkiye’de dış ticaretin gelişimi ve yapısal değişim* (2. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yapraklı, S. (2020). *Dış ticarete giriş*. İçinde Küçüksakarya, S. (Ed.), *Dış ticaretin tarihsel gelişimi ve temel dış ticaret kavramları* (s 27-43) Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yavuz, Y. (2019). *Türkiye’nin serbest ticaret anlaşmaları, Güney Kore örneği ve dış ticarete etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yurdakul, E. M. (2020). Türkiye’de lojistik sektörü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin VAR analizi ile incelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20(40), 174-185.